
Conjunctuur

Groei- vertraging zet door

Na een periode van hoogconjunctuur zet de groeivertraging, die zich dit jaar aftekent, in de tweede helft van 1991 en de eerste helft van 1992 versterkt door, zo verwacht het Centraal Planbureau in de op Prinsjesdag verschenen *Macro Economische Verkenning 1992*. Gemeten naar het bruto nationaal produkt daalt de groei van 2% tot 1,5%. Hieraan ligt met name de zwakke positie van de binnenlandse bestedingen ten grondslag. Ten opzichte van het in het voorjaar verschenen *Centraal Economisch Plan* is inmiddels een aantal zaken fors bijgesteld. Positief is dat, mede door de opgelopen dollar, de loonkosten in het buitenland sneller oplopen dan aanvankelijk verwacht. Daarentegen is de verwachte inflatie met 0,75 procentpunt naar boven bijgesteld tot gemiddeld 3,25% voor zowel 1991 als 1992. Een belangrijke veronderstelling ten aanzien van de inflatie voor 1992 is de loonontwikkeling. Het CPB gaat uit van een gemiddelde loonstijging van 3,5% voor de nieuw af te sluiten cao's. Niet alleen in de prognoses van het CPB, maar ook voor de verbetering van de Nederlandse economische structuur is een gematigde loonontwikkeling een cruciale factor. Vandaar dat de regering hiertoe wederom een dringend beroep op de vakbeweging doet. Toch blijft in het licht van het huidige inflatieniveau en de onrust rond de maatregelen in de sfeer van de sociale zekerheid de door het CPB geraamde loonstijging een uiterst onzekere factor.

Convergentie

Na een periode waarin de economieën internationaal een uiteenlopend beeld lieten zien, treedt nu een zekere convergentie in de internationale groeicijfers op. De recessielanden zullen in 1992 een herstel vertonen, dat zich al in de loop van dit jaar inzet. Daartegenover zal de groei in Duitsland en Japan afnemen. Per saldo wordt een gemiddelde groei van het bruto nationaal pro-

dukt in het OESO-gebied voorzien van 2,5% tot 3%, na nog geen 1% dit jaar.

Voor de Verenigde Staten gaat het CPB ervan uit dat het dieptepunt in de recessie is gepasseerd en dat de monetaire verruiming door de Fed vruchten afwerpt. Voor 1992 wordt een gemiddelde groei van 2,75% voorzien. De externe positie van de VS verslechtert volgend jaar weer nadat het beeld dit jaar, mede door de bijdragen van derden aan de Golfoorlog, onverwacht positief is. Over de mogelijkheden de begrotingstekorten terug te dringen is, vooral door de problemen met de spaarbanken, het CPB weinig hoopvol. Voor de Britse economie bestaat eveneens een voorzichtig optimisme. Het herstel dat zich in de loop van dit tweede halfjaar inzet, leidt tot een groei volgend jaar van tegen de 2%. Ook de inflatie-ontwikkeling geeft daar aanleiding tot enig optimisme.

Anders is het beeld juist in de economieën die de internationale groei het laatste jaar getrokken hebben. In Japan zal de groei in 1992 vertragen tot rond de 3%, vooral door een afnemend investeringstempo en een afzwakkende groei van de consumptie. Een positieve factor vormt daarbij de inflatie-ontwikkeling. De conjuncturele cyclus in West-Duitsland is nog sterker. Waar onder invloed van de eenwording de groei in de tweede helft van 1990 versnelde tot circa 6%, en dit jaar nog ruim 3% zal bedragen, zal deze in 1992 verder afnemen tot circa 2%. De vertraging komt met name doordat in de tweede helft van dit jaar de negatieve effecten van de belastingverhogingen op de consumptieve bestedingen beginnen door te werken. Voor 1992 wordt een relatief hoge inflatie van 4% verwacht. Na een afzwakking in de achter ons liggende periode wordt voor de rest van Europa dit jaar een bescheiden herstel voorzien, hetgeen volgend jaar leidt tot een economische groei van ruim 2%.

Loonmatiging

In Nederland loopt de groei van het BNP volgend jaar verder terug tot 1,5%. De belangrijkste oorzaak hiervan ligt in de particuliere consumptie, die na een toename van 2,75% in 1991 volgend jaar nog slechts met 1,25% groeit. Deze teruggang hangt samen met de door het CPB voor 1992 verwachte stabilisatie van het vrij beschikbaar inkomen. De basis

voor deze raming vormt de veronderstelling dat de vakbeweging zich in haar looneisen zal beperken tot 3,5%. Argumenten die pleiten voor een dergelijke gematigde loonontwikkeling zijn de verminderde perspectieven op de arbeidsmarkt, het toegenomen inkomensverlies bij een beroep op de sociale zekerheid en de druk op de winsten bij het bedrijfsleven. Daarnaast benadrukt het CPB nogmaals in een aparte studie dat de banengroei in de jaren tachtig grotendeels te danken is geweest aan de loonmatiging.

De investeringen leveren volgend jaar geen bijdrage aan de groei. Na een periode van sterk toenemende bedrijfsinvesteringen wordt volgend jaar een daling voorzien van 2,5%. Hier liggen de verslechterde winstgevendheid en de afgenomen economi-

sche groei aan ten grondslag. Een additionele factor vormt de hoge rentestand.

Omdat van de binnenlandse bestedingen nauwelijks een impuls te verwachten is, wordt de groei vooral gedragen door de uitvoer. Was het afgelopen jaar vooral Duitsland belangrijk voor de Nederlandse export, de komende periode zal de groei met name moeten komen van de uitvoer naar landen die uit een recessie komen. Als gevolg van de zwakke binnenlandse bestedingen zal het overschot op de lopende rekening oplopen van f 21 miljard in 1991 tot f 25 miljard in 1992.

Per saldo is het macro-economische beeld voor Nederland in 1992 weinig florissant. Uit de eveneens gepubliceerde halfjaarprognoses blijkt echter dat het zwaartepunt van de afzwakking in de tweede helft van 1991 en de eerste helft van 1992 zal vallen. In de tweede helft van 1992 zal de groei versnellen tot 3%, terwijl voor de volgende jaren gerekend wordt op een gemiddelde groei van 2,5% tot 3% per jaar.

Gevolgen voor bedrijfsleven

De geschetste vooruitzichten leiden tot een uiteenlopend beeld voor het

Nederlandse bedrijfsleven. In eerste instantie zal dit nog last hebben van de zwakke economische conjunctuur, maar daarna verbetert het beeld. Zo stijgt de arbeidsproductiviteit in 1992 met 1,75%, terwijl de werkgeverspremies met 1,5 procentpunt dalen. Per saldo blijft de arbeidsinkomensquote volgend jaar stabiel. Doordat de loonkosten in het buitenland, mede als gevolg van valutaire invloeden, sterker stijgen dan bij ons verbetert onze concurrentiepositie. Hierdoor neemt de groei van onze export volgend jaar weer toe en zullen vanaf de tweede helft volgend jaar geleidelijk ook de marges weer kunnen herstellen. Van de internationaal verbeterende conjunctuur zullen in eerste instantie de bedrijven profiteren die exporteren naar landen die uit een recessie komen, zoals de Verenigde Staten en het Verenigd Koninkrijk.

Voor het vooral op de binnenlandse afzetmarkt gerichte bedrijfsleven, dat de druk op de marges pas in latere fase ondervond, zal het herstel ook later volgen. Na de uitzonderlijk hoge groei van de consumptieve bestedingen tot begin dit jaar, zal de groei de tweede helft van dit jaar en volgend jaar beperkt zijn.

Besluit

De in de *Macro Economische Verkenning* voor 1992 geraamde groei van het netto nationaal inkomen van 1,1% is weliswaar teleurstellend, maar een nadere analyse wijst op een wat minder somber beeld. Gemeten naar het produktievolumen bij de bedrijven bedraagt de groei volgend jaar 1,75%. Het verschil is deels een gevolg van een ruilvoetverlies door een koersstijging van onder andere de dollar, die tegelijkertijd positief is voor de concurrentiepositie van het bedrijfsleven. Daarnaast vloeit het tegenvallende groeicijfer voor 1992 mede voort uit de teruggang in de conjunctuur die rond deze tijd haar dieptepunt bereikt. Eind van dit jaar wordt echter weer een aantrekken van de groei verwacht, oplopend tot rond 3% eind volgend jaar. Het bedrijfsleven kan volgens het Centraal Planbureau, dat ondanks alles een gematigde loonontwikkeling verwacht, van dit herstel profiteren met een versterking van de concurrentiepositie en een groei van zowel marktaandeel als marges.